

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет права, гуманітарних і соціальних наук

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи з дисципліни

«APPLICATION TO EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS /
ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,

денної та заочної форми навчання

освітньою програмою (спеціальністю) D8 «ПРАВО»

До друку, у світ дозволяю

Проректор _____

Протокол № 15/1 від 15 червня 2026 р.

Укладачі:

Л.В. КОТОВА

О.С. АРСЕНТЬЄВА

О.В. СКУПІНСЬКИЙ

Весь цифровий і фактичний матеріал

Бібліографічні відомості перевірені,

Написання одиниць відповідає стандартам

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет права, гуманітарних і соціальних наук

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи з дисципліни

**«APPLICATION TO EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS /
ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ»**

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,

денної та заочної форми навчання

освітньою програмою (спеціальністю) D8 «ПРАВО»

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри публічного та приватного права

Протокол № 15/1 від __15 червня__ 2026 р.

Київ – 2026

Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр», денної та заочної форми навчання за освітньо-професійною програмою (спеціальністю) D8 «ПРАВО» (відповідає спеціальності 081 «Право» за класифікатором, що діяв до 01.11.2024 р.). Укладачі: Котова Л.В., Арсентьєва О.С., Скупінський О.В., – Київ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2026. – 17 с.

Методичні вказівки містять перелік завдань для самостійної роботи з дисципліни «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр», денної форми навчання за освітньо-професійною програмою (спеціальністю) D8 «ПРАВО».

Укладачі:

Л.В. Котова, к.ю.н., проф.

О.С. Арсентьєва, к.ю.н., проф.

О.В. Скупінський, к.ю.н., доцент.

Відповідальний за випуск:

М.І. Антоненко, к.і.н., доцент.

Рецензент: О.В. Шаповалова, д.ю.н., проф.

Мета та завдання

«Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини» є обов'язковою навчальною дисципліною в системі підготовки фахівців-правників другого (магістерського) рівня вищої освіти. Вона формує у здобувачів поглиблене розуміння Європейської системи захисту прав людини, структурних та функціональних аспектів Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ), методики підготовки скарг та провадження у Суді, а також практичні навички застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) і практики ЄСПЛ у професійній юридичній діяльності.

Метою виконання завдань до самостійної роботи є:

- засвоєння основних теоретичних та процедурних положень функціонування Європейського суду з прав людини;
- формування навичок самостійного пошуку, аналізу та опрацювання рішень ЄСПЛ за допомогою бази даних HUDOC та інших інформаційних інструментів Суду;
- розвиток уміння застосовувати практику ЄСПЛ для аналізу національного законодавства та правозастосовної практики України;
- оволодіння методикою підготовки скарги до ЄСПЛ та аналізу критеріїв прийнятності заяви;
- формування навичок аргументації правової позиції з посиланням на Конвенцію, протоколи до неї та практику Суду, у тому числі у міждержавних справах.

2. Структура та зміст завдань до самостійної роботи

Кожне завдання до самостійної роботи складається з двох основних частин:

Теоретична частина:

- передбачає відповідь на конкретне питання, що стосується організації та функціонування Європейського суду з прав людини, процедури звернення до Суду або змісту конвенційних прав;
- вимагає глибокого самостійного опрацювання тексту Конвенції, Регламенту Суду, наукової та навчальної літератури;
- спрямована на формування у здобувача власної аргументованої позиції щодо окремих інститутів конвенційного механізму захисту прав людини;
- має містити логічно послідовне викладення матеріалу із посиланням на конкретні положення Конвенції, протоколів до неї, наукові джерела та, за можливості, практику ЄСПЛ.

Практична частина:

- передбачає аналіз конкретного рішення ЄСПЛ, фрагмента скарги або правової ситуації крізь призму теоретичних положень курсу;

Здобувач повинен:

- визначити теоретичну або процедурну проблему, яка ілюструється обраним матеріалом;

- виявити, які положення Конвенції, протоколів до неї або принципи практики ЄСПЛ застосовані у відповідному рішенні чи документі;
- встановити, чи дотримано критерії прийнятності заяви, чи правильно обґрунтовано скаргу за відповідною статтею Конвенції;
- обґрунтувати власну правову позицію з посиланням на Конвенцію, практику ЄСПЛ та наукові джерела;
- сформулювати висновки щодо практичного значення проаналізованого матеріалу для захисту прав людини в Україні.

Завдання 2 (аналіз практики):

Здобувач додатково має:

- проаналізувати рішення Європейського суду з прав людини (зокрема у справах проти України) з питань, які стосуються теми завдання;
- встановити, як зазначені рішення відображають чи розвивають конвенційні стандарти захисту прав людини;
- оцінити вплив проаналізованого рішення на формування національної правозастосовної практики та законодавства України.

3. Вимоги до виконання завдань

Для успішного виконання завдань здобувач має дотримуватися таких вимог:

Теоретична частина:

- Відповідь повинна бути чіткою, логічно структурованою, відповідати темі завдання та навчальним цілям дисципліни.
- Бажано уникати надмірного цитування тексту Конвенції та підручників без належного власного аналізу.
- Необхідно використовувати юридичну термінологію (у тому числі англійською мовою) та давати посилання на відповідні статті Конвенції та протоколів.
- Доцільно використовувати виноски або примітки для розкриття змісту спеціальних термінів і понять.

Практична частина:

- Рекомендується дотримуватися алгоритму: визначити теоретичну або процедурну проблему, що ілюструється обраним рішенням ЄСПЛ чи документом;
- навести характеристику відповідного рішення (назва справи, дата, стаття Конвенції, номер заяви);
- обґрунтувати власну правову позицію та проілюструвати її конкретними положеннями рішення;
- зазначити дискусійні (проблемні) питання, пов'язані з обраною темою;
- викласти результат у письмовій формі з чіткими висновками.

Завдання 2 (аналіз практики):

- Здійснити пошук рішень ЄСПЛ за допомогою бази даних HUDOC.
- Оцінити їхню роль для розвитку конвенційних стандартів та національної правозастосовної практики.

- Звернути увагу на ключові правові позиції Суду, які можуть бути використані для аргументації власної позиції у практичній частині завдання.

4. Форма виконання та оформлення завдань

- Завдання виконуються письмово (друкований варіант), у тому числі окремими фрагментами англійською мовою, з дотриманням чіткого поділу на теоретичну та практичну частини.
- Обов'язково додається список використаних джерел (Конвенція, протоколи до неї, наукова та навчальна література, рішення ЄСПЛ), які підтверджують правильність та обґрунтованість відповіді.
- Обсяг завдання визначається складністю питання та обговорюється з викладачем.

5. Порядок вибору завдань

- Здобувач обирає одне завдання (із запропонованих двадцяти) для виконання на власний розсуд, враховуючи власний рівень підготовки та інтереси.
- Обрані завдання підлягають погодженню з викладачем, який може затвердити вибір або запропонувати інше завдання залежно від навчального плану, рівня засвоєння матеріалу та потреби охоплення певної теми.
- За потреби викладач має право запропонувати здобувачу виконати додаткове завдання для більш глибокого опрацювання матеріалу.

6. Очікувані результати

Після виконання завдань здобувач повинен:

- знати структуру, повноваження та процедуру провадження у Європейському суді з прав людини;
- вміти тлумачити положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та застосовувати практику ЄСПЛ на практиці;
- правильно визначати критерії прийнятності заяви та структуру скарги до ЄСПЛ;
- володіти методикою обґрунтування правової позиції з посиланням на Конвенцію та практику Суду;
- орієнтуватися у практиці ЄСПЛ, у тому числі у справах проти України та міждержавних справах, вміти посилатися на неї для обґрунтування власної позиції;
- вміти самостійно здійснювати пошук та аналіз рішень ЄСПЛ за допомогою бази даних HUDOC та інших інформаційних інструментів Суду.

Таким чином, завдання до самостійної роботи є важливим етапом опанування дисципліни «Application to European Court of Human Rights / Звернення до Європейського суду з прав людини», що сприяє глибинному розумінню конвенційного механізму захисту прав людини та формує необхідні професійні навички майбутнього правника у сфері застосування європейських стандартів прав людини.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

- Розкрийте поняття та структуру Європейської системи захисту прав людини. Охарактеризуйте співвідношення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з іншими регіональними та універсальними механізмами захисту прав людини (ООН, ОБСЄ).

Завдання 2: Проаналізуйте, як положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод інтегровані у національну правову систему України (стаття 9 Конституції України, Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»).

- Охарактеризуйте основні права і свободи, гарантовані Конвенцією та протоколами до неї. Поясніть класифікацію прав на абсолютні, обмежувані та дерогаційні.

Завдання 2: Проаналізуйте справу ЄСПЛ (на власний вибір), у якій розглядалося питання дерогації прав людини в умовах надзвичайного стану (наприклад, Ireland v. the United Kingdom або справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні).

- Розкрийте структуру Європейського суду з прав людини: секції, палати, Велика палата, комітети з трьох суддів. Поясніть порядок обрання суддів та статус судді ad hoc.

Завдання 2: Проаналізуйте одну справу, розглянуту Великою палатою ЄСПЛ за участю України, та поясніть підстави передачі справи до Великої палати (статті 30, 43 Конвенції).

- Охарактеризуйте повноваження Європейського суду з прав людини щодо розгляду індивідуальних та міждержавних заяв. Поясніть значення консультативних висновків ЄСПЛ (Протокол № 16).

Завдання 2: Проаналізуйте практику застосування процедури консультативних висновків за Протоколом № 16 до Конвенції (на прикладі справ держав-учасниць, що ратифікували цей Протокол).

- Розкрийте призначення та функціональні можливості бази даних HUDOC як основного інформаційного інструменту ЄСПЛ. Поясніть, як здійснюється пошук рішень за ключовими словами, статтями Конвенції та державою-відповідачем.

Завдання 2: Здійсніть пошук у базі HUDOC рішень ЄСПЛ проти України за статтею 6 Конвенції (право на справедливий суд) та проаналізуйте одне з віднайдених рішень.

- Охарактеризуйте інші інформаційні ресурси ЄСПЛ (ECHR Knowledge Sharing platform, COURTalks-disCOURs, eComms, тематичні посібники із судової практики (Case-Law Guides) та факт-листи (Factsheets)). Поясніть їх практичне значення для підготовки заяв.

Завдання 2: Оберіть один тематичний посібник із судової практики ЄСПЛ (Case-Law Guide) за певною статтею Конвенції та підготуйте короткий огляд його змісту і структури.

- Розкрийте критерії прийнятності заяви до ЄСПЛ (статті 34, 35 Конвенції): вичерпання національних засобів правового захисту, шестимісячний строк, *ratione materiae*, *ratione personae*, *ratione temporis*, *ratione loci*.

Завдання 2: Проаналізуйте справу ЄСПЛ, у якій заяву було визнано неприйнятною через невичерпання національних засобів правового захисту, та поясніть мотиви Суду.

- Охарактеризуйте структуру формуляра заяви до ЄСПЛ та вимоги до додатків (стаття 47 Регламенту Суду). Поясніть значення дотримання формальних вимог для уникнення відмови в реєстрації заяви.

Завдання 2: Підготуйте проєкт викладу фактів та скарг (розділи формуляра заяви) для гіпотетичної справи щодо порушення статті 8 Конвенції (право на приватне життя).

- Поясніть доктрину еволютивного (динамічного) тлумачення Конвенції та концепцію «автономних понять» у практиці ЄСПЛ. Наведіть приклади їх застосування.

Завдання 2: Проаналізуйте справу ЄСПЛ, у якій застосовано доктрину «living instrument» (наприклад, щодо визначення поняття «сім'я» чи «житло»), та оцініть вплив цього підходу на розвиток конвенційних стандартів.

- Розкрийте роль принципу пропорційності та доктрини «margin of appreciation» (свободи розсуду держав) у практиці ЄСПЛ при обмеженні прав, гарантованих статтями 8–11 Конвенції.

Завдання 2: Проаналізуйте справу ЄСПЛ проти України, у якій Суд застосував тест пропорційності для оцінки втручання держави у право, гарантоване статтею 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

- Охарактеризуйте етапи провадження у ЄСПЛ: реєстрація заяви, комунікація з державою-відповідачем, обмін зауваженнями сторін, прийняття рішення щодо прийнятності та суті.

Завдання 2: Проаналізуйте порядок укладення мирової угоди (friendly settlement) або застосування процедури односторонньої декларації (unilateral declaration) на прикладі конкретної справи проти України.

- Поясніть процедуру передачі справи до Великої палати ЄСПЛ (стаття 43 Конвенції) та інститут пілотних рішень (pilot judgment procedure).

*Завдання 2: Проаналізуйте одне пілотне рішення ЄСПЛ (наприклад, у справі *Burmych and Others v. Ukraine*) та поясніть його наслідки для системних проблем у державі-відповідачі.*

- Розкрийте підстави та порядок застосування тимчасових заходів за правилом 39 Регламенту Суду. Поясніть юридичну природу та обов'язковість тимчасових заходів для держав-учасниць.

Завдання 2: Проаналізуйте справу, у якій ЄСПЛ застосував тимчасові заходи (наприклад, щодо заборони видачі (екстрадиції) особи), та оцініть наслідки невиконання державою таких заходів.

- Охарактеризуйте інститут справедливої сатисфакції (стаття 41 Конвенції): види відшкодування (матеріальна шкода, моральна шкода, судові витрати), критерії визначення розміру компенсації.

Завдання 2: Проаналізуйте практику ЄСПЛ щодо визначення розміру компенсації моральної шкоди у справах проти України за порушення статті 3 Конвенції (заборона катувань).

- Розкрийте механізм виконання рішень ЄСПЛ: роль Комітету міністрів Ради Європи, поняття індивідуальних та загальних заходів виконання.

*Завдання 2: Проаналізуйте практику виконання Україною рішень ЄСПЛ щодо невиконання національних судових рішень (справа *Юрій Миколайович Іванов проти України*) та оцініть ефективність вжитих загальних заходів.*

- Охарактеризуйте національний механізм виконання рішень ЄСПЛ в Україні відповідно до Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини».

Завдання 2: Проаналізуйте роль Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини в процесі виконання рішень ЄСПЛ проти України.

- Розкрийте зміст принципу верховенства права (rule of law) у практиці ЄСПЛ. Поясніть складники цього принципу: законність, правова визначеність, заборона свавілля, доступ до правосуддя.

Завдання 2: Проаналізуйте справу ЄСПЛ, у якій Суд встановив порушення принципу правової визначеності внаслідок суперечливої судової практики на національному рівні.

- Охарактеризуйте вимогу «якості закону» (quality of law) у практиці ЄСПЛ як складову принципу законності при обмеженні прав людини.

Завдання 2: Проаналізуйте справу проти України, у якій ЄСПЛ визнав, що національне законодавство не відповідало вимозі передбачуваності (foreseeability) при обмеженні права, гарантованого Конвенцією.

- Розкрийте особливості розгляду міждержавних справ у ЄСПЛ (стаття 33 Конвенції). Охарактеризуйте концепцію «ефективного контролю» (effective control) та екстериторіальної юрисдикції держави.

Завдання 2: Проаналізуйте рішення ЄСПЛ у справі «Україна проти Росії (щодо Криму)» щодо прийнятності заяви та встановлення юрисдикції Російської Федерації.

- Порівняйте підходи ЄСПЛ до встановлення юрисдикції та ефективного контролю у справах «Україна проти Росії (щодо Криму)» та «Кіпр проти Туреччини» (Cyprus v. Turkey).

Завдання 2: Проаналізуйте практичне значення рішень ЄСПЛ у міждержавних справах для притягнення держави-агресора до міжнародно-правової відповідальності та захисту жертв збройного конфлікту.

Рекомендована література

Законодавчі та інші нормативні документи

- Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 18.06.2026).
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 р. (ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 18.06.2026).
- Протоколи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (№ 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/005> (дата звернення: 18.06.2026).
- Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (дата звернення: 18.06.2026).
- Регламент Європейського суду з прав людини (Rules of Court). Страсбург, у редакції станом на 2024 р. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Rules_Court_ENG (дата звернення: 18.06.2026).

Спеціальна література

- Саченко А. Практика Європейського суду з прав людини. Київ : Дакор, 2021. 256 с.
- Бабанли Р. Ш., Пушкар П. В. Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1. Київ : Норма права, 2022. 312 с.
- Козаченко І., Слободяник Т., Бігдан М., Таран І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в цивільному процесі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2023. Вип. 77, ч. 1. С. 160–170. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/27-1.pdf> (дата звернення: 18.06.2026).
- Калюжна Є. С. Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини : дис. ... д-ра філос. : 081, 07. Одеса, 2024. 204 с.
- Harris D., O'Boyle M., Bates E., Buckley C. Law of the European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford : Oxford University Press, 2023. 1088 p.

Судова практика

- Реєстр судових рішень Європейського суду з прав людини (HUDOC). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/> (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Практичний посібник з умов прийнятності. Страсбург, оновлено 31.08.2024 р. (укр. переклад — 2025 р.). URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Admissibility_guide_UKR (дата звернення: 18.06.2026).
- European Court of Human Rights. Case-law guides and factsheets. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis&c=> (дата звернення: 18.06.2026).
- Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/> (дата звернення: 18.06.2026).

Інтернет-ресурси

- <https://hudoc.echr.coe.int> — база даних рішень та ухвал ЄСПЛ.
- <https://ks.echr.coe.int> — платформа ECHR Knowledge Sharing.
- <https://www.echr.coe.int> — офіційний сайт Європейського суду з прав людини.
- <https://www.coe.int> — офіційний сайт Ради Європи.
- <https://zakon.rada.gov.ua> — інформаційна система «Законодавство України».
- <http://library.snu.edu.ua> — наукова бібліотека СНУ ім. Володимира Даля.
- <http://pravo-snu.com.ua> — Факультет права, гуманітарних і соціальних наук СНУ ім. В. Даля.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи з дисципліни

«APPLICATION TO EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS / ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»,

денної та заочної форми навчання

освітньою програмою (спеціальністю) D8 «ПРАВО»

(Електронне видання)

Укладачі:

Любов Вячеславна КОТОВА

Олена Сергіївна АРСЕНТЬЄВА

Олег Віталійович СКУПІНСЬКИЙ

Редактор

Техн. редактор О.В. Маслош

Оригінал-макет О.В. Маслош

Підписано до друку _____

Формат 60x84/16. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друк офсетний. Умов. друк. арк. №. Облік. вид. арк. ____.

Тираж ____ екз. Вид. № _____. Замов. № _____. Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Адреса видавництва: вул. Іоанна Павла II, 17

Тел.+38(050)218 04 78, факс (06452) 4 03 42

e-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com